

Олег Миколайович ГОРДУНОВСЬКИЙ
доктор історичних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Черкаський інститут банківської справи
Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ)
E-mail: gordunovsky@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ЇХ
ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Гордуновський, О. М. Формування соціальної відповідальності вітчизняних підприємств у контексті висвітлення прозорості їх функціонування [Текст] / Олег Миколайович Гордуновський // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – № 3. – С. 115-121. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У статті розглянуто основні питання щодо формування соціальної відповідальності підприємств в Україні. Досліджено індекс прозорості українських компаній у динаміці, за звітний рік та здійснено їх секторіальний аналіз. Окреслено шляхи вдосконалення соціальної відповідальності вітчизняних українських компаній у контексті формування прозорості їх функціонування.

Мета. Метою цієї статті є дослідження індексу прозорості вітчизняних підприємств, а також напрацювання рекомендацій щодо зростання рівня їх соціальної відповідальності.

Методи. Методами дослідження є загальнонаукові методи аналізу і синтезу, використані для розуміння ролі і значення соціальної відповідальності, економіко-статистичні методи для аналізу індексу прозорості українських компаній, системний підхід для обґрунтування напрямів розвитку соціальної відповідальності вітчизняних компаній в Україні.

Результати. Визначено основні напрямки і наслідки впливу збільшення ролі соціальної відповідальності для вітчизняних українських компаній, обґрунтовано перспективи для впровадження обов'язкової нефінансової звітності підприємств для зростання ролі соціальної відповідальності і ролі корпоративного управління.

Ключові слова: соціальна відповідальність; розкриття інформація; прозорість інформації.

Oleh Mykolayovych HORDUNOVSKYY

Doctor of Historical Sciences,
Associate Professor,
Department of Economic Theory,
Cherkasy Institute of Banking
University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)
E-mail: gordunovsky@gmail.com

FORMATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF DOMESTIC ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF TRANSPARENCY OF THEIR FUNCTIONING

Abstract

Introduction. *The article deals with the main issues concerning the formation of social responsibility of enterprises in Ukraine. The index of transparency of Ukrainian companies in the dynamics, in the reporting year and their sectorial analysis is investigated. The ways of improvement of social responsibility of domestic Ukrainian companies in the context of formation of transparency of their functioning are determined.*

Purpose. *The article aims to study the index of transparency of domestic enterprises of Ukraine, as well as to elaborate recommendations on increasing the level of social responsibility of enterprises in Ukraine.*

Methods. *The following methods of investigation have been used in this research: general scientific methods of analysis and synthesis (to understand the role and importance of social responsibility), economic and statistical methods (to analyse the transparency index of Ukrainian companies), method of systematic approach (to justify the directions of development of social responsibility of domestic companies in Ukraine)*

Results *The main directions and consequences of increasing the role of social responsibility for domestic Ukrainian companies have been determined. Prospects for implementation of compulsory non-financial reporting of enterprises for growth of the role of social responsibility and corporate governance role have been grounded.*

Keywords: *social responsibility; disclosure of information; transparency of information.*

JEL classification: F31, G24

Вступ

Формування конкурентоспроможності підприємницьких структур є можливим завдяки підвищенню ефективності їх функціонування, що передбачає реалізацію не тільки економічної та фінансової стратегії розвитку компанії, а й виконання низки соціальних функцій підприємницькою структурою для підвищення рівня життя працівників.

Важливим кроком у розвитку та функціонуванні сучасних підприємств є усвідомлення ролі і значення соціальної відповідальності як важливого критерію розвитку кожного підприємства. Тому з вищевикладеної позиції основоположною є теза про те, що сталий розвиток кожного суб'єкта господарювання є можливим за умови комплексного вирішення низки питань, а саме у таких різних площинах, як у екологічній, морально-духовній та інших її видах.

Це уможлиблює не тільки збалансований економічний розвиток підприємства, а й певною запорукою підвищення якісних параметрів життя населення, що вповні відображається через вирішення вищевказаних питань компанією.

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки. 2017 рік. Том 2. № 3.

Питання розвитку соціальної відповідальності в умовах функціонування сучасного ринкового середовища є об'єктом досліджень багатьох науковців, зокрема такі вчені, як Г. В. Назарова [4; 5], Н. Л. Гавкалова [4], Н. С. Маркова [4], Т. О. Плакасов [6], С. Ю. Гончарова [5], Н. В. Водницька [5] присвятили низку своїх публікацій висвітленню зазначеного питання, а саме – основним аспектам розвитку корпоративної культури підприємства та орієнтації вітчизняних підприємств на розвиток персоналу в контексті розвитку корпоративних цінностей компанії [1]; низка фахівців-економістів у своїх наукових дослідженнях основний акцент роблять на розвитку сутності, принципів та факторів формування корпоративної соціальної відповідальності.

Попри велику різноманітність публікацій, пов'язаних з формуванням соціальної відповідальності на вітчизняних підприємствах, існує ще багато недосліджених питань, що стосуються формування соціальної відповідальності вітчизняних компаній у сучасних реаліях сьогодення в умовах неповного розкриття інформації щодо своєї діяльності і напрямів функціонування.

Мета статті

Метою статті є дослідження індексу прозорості вітчизняних підприємств, а також напрацювання рекомендацій щодо зростання рівня їх соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Важливим аспектом у діяльності кожного підприємства є розкриття ним інформації щодо своєї діяльності. Насамперед це стосується питань, пов'язаних із розкриття підприємством інформації щодо фінансово-економічної діяльності для її подання до Державної статистичної служби України та Державної податкової інспекції, що є обов'язковим до виконання й не підлягає сумніву.

Що ж стосується корпоративної соціальної відповідальності підприємств, то багато з них уже певною мірою наближаються до європейського рівня прозорості, про що свідчить висвітлення їх результатів у нефінансових звітах.

Так спостерігаємо в таблиці 1 динаміку рейтингу серед основних двадцяти нижченаведених нами українських компаній-лідерів за індексом прозорості у 2012-2016 роках (таблиця 1).

Останніми роками відбулися зміни у рейтингу десяти основних компаній, і бачимо, що більшість підприємств змінили стратегію таким чином, що значна частина їх розпочали покроково наближатися до рівня європейських компаній, імплементуючи в них європейську прозорість та відкритість своєї діяльності.

Вселяє надію той факт, що серед основних двадцяти вітчизняних компаній, які внесені в індекс прозорості, першість належить підприємствам енергетичного та агропромислового секторів, які отримали високі бали в рейтингу цього оцінювання (таблиця 2).

Серед компаній-лідерів перше місце належить компанії гірничо-металургійного сектору, друге місце – компанії енергетичного сектору. Важливим є те, що простежується певна тенденція у базовому 2016 році, де, крім компаній вищезазначених секторів економіки (гірничо-металургійного та енергетичного), важлива роль належить агропромислового сектору.

Суттєвим є той факт, що успішні компанії-холдинги з кожним роком намагаються публічно висвітлювати результати своєї діяльності, і це є першими кроками до формування ними європейського вектору розвитку, що в майбутньому дасть підприємствам успішно розвиватися на міжнародному ринку.

Таблиця 1. Динаміка рейтингу десяти компаній – лідерів за індексом прозорості українських компаній у 2012- 2016 роках

Місце у рейтингу	Рік	Місце у рейтингу	Рік	Місце у рейтингу	Рік	Місце у рейтингу	Рік	Місце у рейтингу	Рік
	2012		2013		2014		2015		2016
	Назва компанії		Назва компанії		Назва компанії		Назва компанії		Назва компанії
1.	СКМ	1.	ДТЕК	1.	«Арселор Міттал Кривий Ріг»	1.	Арселор Міттал Кривий Ріг	1.	«Арселор Міттал Кривий Ріг» ДТЕК
2.	ДТЕК	2.	«Арселор Міттал Кривий Ріг»	2.	ДТЕК	2.	«Оболонь»	2.	
3	«Метінвест»	3	СКМ	3	СКМ	3	ДТЕК	3	СКМ
4.	«АрселорМіттал Кривий Ріг»	4.	«Оболонь»	4.	«Оболонь»	4.	«Метінвест»	4.	Концерн «Галнафтогаз»
5.	«Київстар»	5.	«Метінвест»	5.	«Метінвест»	5.	Група компаній «Фокс-трот»	5.	«Нафтогаз»
6.	«Інтерпайп Україна»	6.	«Карлсберг Україна»	6.	«Київстар»	6.	«Кернел Трейд»	6.	«Кернел Трейд»
7.	«Галнафтогаз»	7.	«Київстар»	7.	«Карлсберг Україна»	7.	СКМ	7.	«Метінвест»
8.	«Дніпроспец-сталь»	8.	«Інтерпайп Україна»	8.	Концерн «Галнафтогаз»	8.	«Галнафтогаз»	8.	ПАТ «Миронівський хліборпродукт»
9.	«МЕТРО Кеш енд Кері Україна»	9.	«Дніпроспецсталь»	9.	«Дніпроспецсталь»	9.	«Дніпроспецсталь»	9.	ТОВ «САВ» Дистриб'юшн (Фокстрот)
10.	«МТС»	10.	«Галнафтогаз»	10.	«Монделіс Україна Крафт Фудз»	10.	«Нестле Україна»	10.	ДП «НАЕК» «Енергоатом»

*За даними [8].

Таблиця 2. Рейтинг двадцяти компаній – лідерів за індексом прозорості українських компаній у 2016 році

Місце у рейтингу	Назва компанії	Сектор	Бали
1.	«Арселор Міттал Кривий Ріг»	Гірничо-металургійний	71
2.	ДТЕК	Енергетика	71
3.	СКМ	Холдинг	68
4.	Концерн «Галнафтогаз»	Енергетика	59
5.	«Нафтогаз»	Енергетика	58
6.	ТОВ «Кернел-трейд» (Кернел)	Агропромисловий	58
7.	ПАТ «Миронівський хлібопродукт»	Агропромисловий	48
8.	ТОВ «Метінвест холдинг»	Гірничо-металургійний	47
9.	ТОВ «САВ-Дистрибьюшн» (Фокстрот)	Рітейл	43
10.	ДП «НАЕК»Енергоатом»	Енергетика	42
11.	ТОВ «Нестле Україна»	Агропромисловий	41
12.	«Оболонь»	Агропромисловий	40
13.	ПАТ «Запорізький меткомбінат «Запоріжсталь»	Гірничо-металургійний	40
14.	ПрАТ «МТС Україна»	ІТ	33
15.	ТОВ «Сингента»	Агропромисловий	32
16.	ТОВ «Самсунг Електронікс Україна Компані»	Дистрибуція	30
17.	ПзП «Імперіал Тобако Юкрейн»	Агропромисловий	29
18.	ПрАТ «Монделіс Україна»	Агропромисловий	27
19.	ТОВ «Інтерпайп Україна»	Гірничо-металургійний	25
20.	ПрАТ «Київстар»	ІТ	22

**За даними [8].*

Для проведення нами аналізу секторів економіки щодо індексу прозорості, тобто розкриття інформації з КСВ є розгляд вітчизняних підприємств за їх галузевою приналежністю, до яких належать нижченаведені нами вітчизняні компанії (таблиця 3).

Так, з огляду на середній бал індексу прозорості, відібрано компанії-лідери за вісьмома секторами економіки. Перше місце серед секторів економіки посідає сектор ІТ Телеком, у якому компанія ПрАТ «МТС Україна», яка об'єднує в собі три компанії з середнім балом індексу прозорості 22. Друге місце належить компанії ДТЕК, яка об'єднує 20 компаній, і середній бал індексу прозорості по вищезгаданому сектору становить 21,3 бала. Замикає трійку лідерів компанія агропромислового сектору ТОВ «Кернел Трейд», до якої належать 19 компаній з виробництва, переробки і збуту агропромислової продукції, що експортує власну продукцію в більш як десять країн світу.

Таблиця 3. Секторіальний аналіз розкриття інформації вітчизняними компаніями у 2016 році

Місце у рейтингу	Сектор	Компанія-лідер	Бал	Кількість компаній	Середній бал
1.	ІТ/Телеком	ПрАТ «МТС Україна»	33	3	22
2.	Енергетика	ДТЕК	71	20	21,3
3	Агропромисловий	ТОВ «Кернел-трейд»	56	19	21,5
4.	Гірничо-металургійний	«АрселорМіттал Кривий Ріг»	71	20	19,6
5.	Рітейл	ТОВ «САВ-Дистрибьюшн» (Фокстрот)	43	8	16,2
6.	Дистрибуція	ТОВ «Самсунг Електронікс Україна Компані»	30	5	14,6
7.	Транспорт	ТОВ «Лемтранс»	20	9	13,3
8	Хімпром	ПАТ «Азот»	11	3	7,6
9.	Інші		-	2	-

**За даними [8].*

Попри різний тип виробництва і надання послуг вітчизняні компанії поступово невеликими, але поступальними кроками здійснюють рух вперед до налагодження корпоративної соціальної відповідальності бізнесу для розвитку підприємництва в Україні.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, формування соціальної відповідальності (СВ) вітчизняних компаній у контексті формування їх індексу прозорості є надзвичайно важливим напрямом розвитку для кожного підприємства в умовах сьогодення. Прагнення підприємств до постійного підвищення конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівні повинно будуватися на таких основоположних чинниках, які вітчизняні компанії повинні здійснювати:

- щорічне та щоквартальне розкриття та публічне оприлюднення компаніями інформації нефінансового характеру щодо соціальної відповідальності;
- створення повноцінних власних сайтів для більшого рівня інформованості їх відвідувачів та інших зацікавлених сторін для підвищення рівня корпоративної соціальної відповідальності як підприємства, так і галузі загалом.

Список літератури

1. Іванченко, А. В. Орієнтація на розвиток персоналу в системі корпоративних цінностей підприємства / А. В. Іванченко // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. – 2005. – № 4. – Ч 2. – Т 1. – С. 185-190.
2. Корпоративная социальная ответственность: Не побочная деятельность, а составная часть бизнес-стратегии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ISSN 2415-8453](http://www.issn2415-8453.com). Український журнал прикладної економіки. 2017 рік. Том 2. № 3.

<http://www.csrjournal.com/lib/networkoverview/170-korporativnaja-socialnaja-otvetstvennostne.html>.

3. Котлер, Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер / Пер. з англ. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.
4. Назарова, Г. В. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств / Г. В. Назарова, Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006.
5. Назарова, Г. В. Управління соціально-трудовою сферою підприємства: монографія / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Н. В. Водницька – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2010.
6. Плакасов, Т. О. Эффективность инструментов корпоративной социальной ответственности: автореф. дис. наук. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Т. О. Плакасов. – М., 2012. – 20 с.
7. Чернявський, А. Д. Корпоративне управління / А. Д. Чернявський. – МПАУП, 2007. – 208 с.
8. Презентовано шостий індекс прозорості і КСВ українських компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org/article/transparency-index-2016-2>.

References

1. Ivanchenko A. V. (2005). Focus on the development of personnel in the system of corporate values of the enterprise. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu: Ekonomichni nauky*, 4(2), 185-190.
2. *Korporativnaya sotsial'naya otvetstvennost': Ne pobochnaya deyatelnost', a sostavnaya chast' byznes-stratehii*. Retrieved from: <http://www.csrjournal.com/lib/networkoverview/170-korporativnaja-socialnaja-otvetstvennostne.html>.
3. Kotler, F. (2005). *Korporativna sotsial'na vidpovidal'nist'. Yak zrobyty yakomoha bil'she dobra dlya vashoyi kompaniyi ta suspil'stva*. Kyiv: Standart.
4. Nazarova, H. V., Havkalova N. L., Markova N. S. (2006). *Formuvannya ta rozvytok lyuds'koho kapitalu korporatyvnykh pidpryyemstv*. Kharkiv: Vyd. KHNEU.
5. Nazarova, H. V., & Honcharova, S. Yu., Vodnyts'ka, N. V. (2010). *Upravlinnya sotsial'no-trudovoyu sferoyu pidpryyemstva*. Kharkiv: Vyd-vo KHNEU.
6. Plakasov, T. O. (2012). *Éffektyvnost instrumentov korporativnoy sotsyal'noy otvetstvennosti*. Moscow.
7. Chernyavs'kyi A. D. (2007). *Korporativne upravlinnya*. MPAUP.
8. *Prezentovano shostyy indeks prozorosti i KSV ukrayins'kykh kompaniy*. Retrieved from: <http://csr-ukraine.org/article/transparency-index-2016-2>.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2017 р.